

רשאי אדם למכור בתו לאישות אחר או לאישות אחר שפחות. (ואם קידשה בעודה אמה — מחלוקת תנאים, כדלהלן יט:).

ואולם אם נישאה, בין על ידי אביה, בין שלא על ידי אביה — כגון שייעדה האדון (למאן דאמר מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו) — שוב אין לאביה רשות בה כלל.

ב. אמה עבריה פודה עצמה בגרעון כסף על כרחו של אדוניה. ואולם אין בידה לכתוב שטר חוב על דמיה ולחייבו לפדותה בכך.

ואמר אביי בפירוש דברי הברייתא, כופים את אביה (כפרש"י) לפדותה אם יש לו ממון, משום פגם משפחה.

והתוס' כתבו לפרש שכופים את בני משפחתה לפדותה בעל כרחו של האב שאינו רוצה שתחזור אליו ותהא פרנסתה עליו. ומשמע שלמאן דאמר מוכר אדם את בתו לשפחות אחר שפחות, אין כופים את בני המשפחה לפדות, מפני שיכול אביה למכרה שוב ושוב. ולפרש"י משמע לכאורה שלפי דעה זו, אין כופים את האב לפדותה, מפני שיכול למכרה שוב.

ג. אמה שנתייעדה יוצאת בגט כשאר נשים, ואינה יוצאת ביציאות האמה. נסתפק בגמרא אם יעוד נישואין עושה, ויורשה ומיטמא לה וכו', או אירוסין עושה. להלכה, היעוד עושה אירוסין ולא נישואין (רמב"ם עבדים ד, ט ועוד).

בנידון 'יש אם למקרא / למסורת' — ע' בפירוט בסנהדרין ד.

דף יט

- לז. א. מצות יעוד — כיצד?
- ב. על ידי מה חל היעוד?
- ג. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלה האם מעות הראשונות של קניית האמה, לקידושין ניתנו (לכשייעד), אם לאו?
- ד. האם יש יעוד לקטן?
- ה. האם יעוד צריך דעת האמה או אביה?
- ו. המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר — מה דינה?
- ז. המוכר את בתו ופסק על מנת שלא לייעד — האם נתקיים התנאי?
- א. כיצד מצות יעוד — אומר לה בפני שנים הרי את מייעדת / מקודשת / מאורסת לי'. אפילו בסוף שש, ואפילו סמוך לשקיעת החמה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. (יעדה והפדה — צריך שיהא שהות כדי פדיה). ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות.
- אף על פי שהיעוד עצמו צריך שני עדים לקיום הדבר, כשאר דבר שבערוה, אבל המכירה אינה צריכה עדי קיום. (ע' בבאור הדבר בשערי ישר (ז, טז), שאין צריך עדי קיום אלא בדברים הצריכים כוונה ורצון).

ב. לדברי חכמים, מעות הראשונות שניתנו על ידי האדון לקניית האמה — לקידושין ניתנו, ועל ידם חל היעוד. ולדברי רבי יוסי ברבי יהודה, לאו לקדושין ניתנו, אלא מקדשה בעבודתה שהיא חייבת לו.

רב נחמן בר יצחק אמר: אפילו לרבי יוסי בר"י, מעות הראשונות לקדושין ניתנו. דנו האחרונים לומר שגם לחכמים, באופן שאי אפשר לקדש במעות הראשונות, כגון שקנאה בשטר או במתנה, יכול לקדשה בעבודתה. (עפ"י מנחת חינוך; בית הלוי ועוד).

ג. בסוגיא מבוארות ארבע נפקותות בשאלה זו; —

אם מעות הראשונות לקדושין ניתנו, אין צריך בזמן היעוד שיהא שהות ביום כדי פדייה, אלא מיעדה אפילו סמוך לשקיעת החמה. אבל אם לאו לקדושין ניתנו, צריך שיהא שהות ביום כדי פדייה, שהרי מקדשה בדמי עבודתה שהיא חייבת לו. ולרב נחמן בר יצחק, אפשר שמעות הראשונות לקדושין ניתנו ואעפ"כ גזרת הכתוב היא להצריך שיהא שהות כדי פדייה.

מבואר בגמרא, למאן דאמר מעות הראשונות לקדושין ניתנו, אם נוקטים אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות [אבל מוכר לשפחות אחר שפחות], אין אדם זכאי למכור בתו לאמה לאחר שנתייעדה פעם אחת, אבל אם מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו — מוכר, מפני שלא הכניסה הוא לאישות.

כאמור לעיל, הרמב"ם פוסק שמוכר אחר יעוד אעפ"י שפסק מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו. ואפשר שגרס אחרת, או שתלוי הדבר בשתי דעות בגמרא.

למאן דאמר מעות הראשונות לקדושין ניתנו, סובר אב"י בריה דרבי אבהו: אין צריך דעתה והסכמתה ליעוד, שהרי האב הוא המקדש. ולמאן דאמר לאו לקדושין ניתנו — צריך. ורב נחמן בר יצחק אמר, אפילו אם לקדושין ניתנו, גזרת הכתוב היא להצריך דעתה.

למ"ד מעות הראשונות לקדושין ניתנו, המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר — אם רצה האדון לייעד, מיעד. ולמאן דאמר לאו לקדושין ניתנו — שיחק באדון ומקודשת לשני.

ולרב נחמן בר יצחק, אפילו מעות הראשונות לקדושין ניתנו, סובר רבי יוסי ברבי יהודה שמקודשת לשני, כי האדון שקונה אינו כאומר 'מעכשיו'. (מפרשים).

יש סוברים שאם נוקטים מעות הראשונות לקדושין ניתנו, אין מקור בתורה לכך שיכול האב לומר לבתו 'צאי וקבלי קידושין'. ויש חולקים וסוברים שהכל מודים שיכול לומר לה כן.

ד. ריש לקיש נסתפק האם מיעד אדם את אמתו לבנו קטן. והביאו בשם רבי ינאי שאין יעוד אלא בגדול.

ה. תני אב"י בנו של רבי אבהו (וכן פירשו את דברי רבי ינאי, לפי לשון אחת) אשר לא יעדה — מלמד שצריך לידעה. ופירש זאת לפי שיטת רבי יוסי ברבי יהודה שמעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו. ורב נחמן בר יצחק אמר: אפילו אם מעות הראשונות לקדושין ניתנו, גזרת הכתוב היא שצריך לידעה.

א. דעת כמה ראשונים שיעוד אינו צריך את רצונה ורצון אביה אלא צריך רק להודיעה שלשם

קידושין מיעדה, ואפילו בעל כרחיה (תוס' ורמב"ן ורשב"א לעיל ה. וע' גם בריטב"א יח. ד"ה מהו). ויש חולקים (רש"י; רמב"ם עבדים ד, ח וכו"מ).

וחופה שלאחר היעוד — כתבו התוס' (ה:), אינה נעשית אלא ברצון אביה.
ב. יש מי שכתב [בבאור דברי הרמב"ם], שדין זה שצריך את רצונה — אינו מוסכם אפילו לריב"ז, אלא שנוי במחלוקת בין שתי הלשונות שבגמרא בפירוש דברי רבי ינאי. (עפ"י שערי ישר).

ו. המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר — שיחק באדון ומקודשת לשני. דברי רבי יוסי ברבי יהודה. וחכמים אומרים: אם רצה לייעד — מייעד (שמעות הראשונות לקדושין ניתנו, וכשמיעד חל היעוד למפרע משעת המכירה). הלכה כחכמים.

ז. המוכר את בתו ופסק על מנת שלא לייעד — לדברי רבי מאיר נתקיים התנאי. (לאמה — פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה בלבד). וחכמים אומרים: אם רצה האדון לייעד — מייעד, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה, לכך תנאו בטל. הלכה כחכמים. (רמב"ם עבדים ד, טו).

דין המתנה על מה שכתוב בתורה, נתבאר בכתובות פג-פד.

לח. האם יש אישות לקטן כנגדול? ומה דין הקטן הנואף באשת איש?

איש — פרט לקטן (שאינו במיתה). ואם הוא פחות מבן תשע שנים, אין ביאתו ביאה ואף האשה פטורה, אשר ינאף את אשת איש — פרט לאשת קטן (שהבא עליה פטור). ופירש רב אשי, בא הכתוב למעט אישות של יבם בן תשע שנים ויום אחד.

א. לפרש"י וראב"ד, היבם הקטן קנאה מדין תורה לכל דבר, ליורשה וליטמא לה וכו' אלא שמיעט הכתוב מעונש מיתה לבא עליה, [יש מפרשים: אף עונש כרת נתמעט, וקידושי אחר תופשין בה. ויש אומרים שלא נתמעט אלא מיתה בידי אדם, ואין קידושי אחר תופשין בה]. ולפרוש התוס' הרשב"א והרי"ד, מיעט הכתוב שלא קנאה. ואולם מדרבנן ביאתו ביאה ופטלה על כל האחים.

ב. יש אומרים שהמקדש אשה לקטן — צריכה גט, משום שזכין לו לאדם שלא בפניו.

לט. מה דין הקדושין באופנים דלהלן?

א. אב שאמר לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך.

ב. המקדש במלוה שיש עליה משכון.

ג. 'התקדשי לי מעכשיו ולאחר שלשים'; 'התקדשי לי לאחר שלשים' — ובא אחר וקידשה בתוך שלשים.

א. אמר רבא אמר רב נחמן: אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך. (כשם שאמר רבי יוסי ברבי יהודה שמעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו ומיעדה האדון ללא קבלת האב).

א. כתבו כמה ראשונים שדין זה מוסכם אף לפי מה שאנו נוקטים כחכמים שמעות הראשונות לקדושין ניתנו. ויש חולקים. (וע' רמ"א אה"ע לו, ז).

ואם אומר למקדש: תן לבתי מעות ותתקדש לך — לדברי הכל מקודשת, כאומר 'תן מנה לפלוני' — מדין ערב. (עפ"י ראשונים; בית שמואל שם סק"ט).

ב. צריך שיאמר לה 'צאי וקבלי קידושין' בפני עדים (רמ"א אה"ע לו, ז). יש מי שכתב שזה אמור רק כאשר אמר לה בסתם, אבל פירש לה לקבל קידושיה מאיש מסוים, אין צריך בזה דין 'שליחות' ומועיל ללא עדים. (עפ"י הג"ר נחום פרצ'וביץ זצ"ל, נדפס בספר הזכרון לגר"י אברמסקי, עמ' תעד).

ג. הדעת נותנת שיכול האב לחזור בו מאמירת 'צאי וקבלי קידושין'. (רשב"א).
ד. הרשב"א נקט כהנחה פשוטה שהאב חוזר וזוכה ממנה את כסף הקדושין שקיבלה.
ה. מדובר בקטנה שיכולה לשמור קידושיה, כגון 'אגוז ונוטלו צרור וזורקו', אבל לא בפחות מיכן. (עפ"י ראשונים).

קטנה שקיבלה קידושין ללא ידיעת האב — יש דעות שחוששין לקדושין אלו, אם היו שידוכין מקודם לכן. ויש דעה האומרת אפילו ללא שידוכין, חוששים שמא נתרצה האב — ע' בפירוט להלן מד:

ב. אמר רבא אמר רב נחמן: המקדש במלוה שיש עליה משכון — מקודשת (מקדושי יעוד ואלביא דרבי יוסי ברבי יהודה שמעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו).

התוס' מפרשים שמקדשה בהנאת מחילת מלוה, ומקודשת אף ללא החזרת המשכון. והרמב"ם (ה, יד) כתב שמחזיר לה המשכון, [וכשיטתו שהמקדש בהנאת מחילת מלוה בעלמא אינה מקודשת (ע' מגיד משנה ה"ו)], ועל כן אינה מקודשת כאן אלא מטעם החזרת המשכון. מפרשים. וכן דעת הרשב"א, שאינה מקודשת אלא אם החזיר לה המשכון, ואעפ"י שלא קידשה במשכון אלא במלוה, מכל מקום יש לה הנאה בקבלת המלוה משום הנאת המשכון.

ג. האומר לאשה 'התקדשי לי מעכשיו ולאחר שלשים' ובא אחר וקידשה בתוך שלשים — מקודשת לראשון.

מדובר כשמפרש דבריו, שהקדושין יחולו עכשיו אם לא יחזור בו עד שלשים, אבל בלאו הכי — מקודשת ואינה מקודשת, כי ספק הדבר אם כוונתו ב'עד שלשים יום' כתנאי או כחזרה, כדלהלן נה: (רשב"א).
'התקדשי לי לאחר שלשים' ובא אחר וקידשה בתוך שלשים — מקודשת לשני.

ד פ י מ י ט — כ

מ. מה דין מכירת אמה לפסולים ולקרובים?

לדברי חכמים (וכן סובר רבי מאיר), אין מוכרה לקרובים שאין להם בה תפישת קדושין ואינה ראויה ליעוד. אבל מוכרה לפסולים שקידושין תופשים להם בה, ואעפ"י שאסורים. (לאמה). משום רבי אליעזר אמרו: מוכרה לקרובים. (לאמה) — מלמד שמוכרה לקרובים. ופסולים למד מאם רעה בעיני אדניה — שרעה בנישואיה).

כאשר יש צד יעוד, כגון שמוכרה לאביו, שהוא אינו ראוי ליעדה משום איסור 'בת בנו', אבל בנו ראוי, שהיא לו בת אחיו — לפי ברייתא אחת נמכרת [אף לחכמים], ולפי ברייתא אחרת אינה נמכרת. הרמב"ם (עבדים ה, יא) פסק כחכמים וכתנא דברייתא המתיר למכור כאשר יש צד יעוד.